

Ontwikkelteam

Burgerschap

Ronde

Vierde ronde (4)

Naam

Coen Gelinck

Organisatie

Nederlandse Vereniging van
Leraren Maatschappijleer (NVLM)

E-mailadres

coengelinck@nvlm.nl

Namens wie geeft u reactie?

Namens een organisatie of netwerk

Namens organisatie

Onderwijsorganisaties PO-VO (o.a. vakverenigingen en netwerken)

Wie heeft er bijgedragen aan deze reactie?

- Leraren voortgezet onderwijs

Aantal leraren voortgezet onderwijs

700

Zijn er onderscheidende burgerschapsvaardigheden die overbodig of niet passend zijn? Licht uw antwoord toe.

We vinden het goede aanzet om te komen tot een aantal onderscheidende burgerschapsvaardigheden. Wel zien we dat het in deze formuleringen vaak gaat over het resultaat van vaardigheden en/of om houdingen. (Erkennen, belang hechten aan, zich verwonderen.) Het zou beter zijn om te beschrijven welke vaardigheden nodig zijn om deze resultaten of houdingen te bereiken.

Ook wordt hier een ideale (en wat brave) leerling geschetst. We vragen ons af of leerlingen (en volwassenen) dit kunnen. Zie ook onze opmerking bij vraag 2 over het belang van ongehoorzame burgers.

We willen deze onderscheidende burgerschapsvaardigheden graag behouden, maar we missen nog wel een 'slag'. Bij "erkent en herkent de ander als gelijkwaardig" denken we bijvoorbeeld aan de vaardigheid: kan zich in anderen verplaatsen. Je zou ook nog vaardigheden kunnen samenvoegen. Ligt 'onderzoeken' bijvoorbeeld niet ten grondslag aan de vaardigheden achter bullet 2, 4,5 en 6?

Ten slotte vinden we de bronnen soms wat oud of atypisch overkomen. Zijn dit de meest relevante bronnen als het gaat om burgerschapsvaardigheden?

Zijn er nog onderscheidende burgerschapsvaardigheden die moeten worden toegevoegd? Licht uw antwoord toe.

Ja! We missen vaardigheden als (politieke) invloed uitoefenen, debatteren, anderen overtuigen. In de huidige lijst vaardigheden (met name "houdt zich aan regels van gespreksvoering" en "lost conflicten geweldloos op") missen we de ongehoorzame burger. Soms bereik je meer als je je niet aan gespreksregels houdt of als je in een geel hesje een rotonde bezet.

Zijn met deze set onderscheidende burgerschapsvaardigheden ook de interculturele vaardigheden voldoende gedekt, zonder dat ze expliciet worden genoemd? Zo niet, heeft u suggesties voor een formulering?

Ja.

Zijn er bouwstenen die u mist in het raamwerk van bouwstenen die wel nodig zijn als uitwerking van de tien grote opdrachten? Licht uw antwoord toe.

Dat kunnen we moeilijk zeggen zolang we de invulling van de bouwstenen niet kennen. Uit de titels blijkt in ieder geval niet altijd dat het hier om 'brokken kennis en vaardigheden' gaat. Het valt ons ook op dat de titels nog steeds vrij breed zijn en soms vrij letterlijk de titel van de grote opdracht zelf hebben. Ook begrijpen we niet waarom de titel van a en de titel van b steeds hetzelfde zijn. In een leerlijn verwacht je toch dat de inhouden (dus de titels) van bouwstenen ook veranderen.

Zijn er bouwstenen in het raamwerk die volgens u niet nodig zijn als uitwerking van de tien grote opdrachten? Licht uw antwoord toe.

Nee. Maar dit is lastig te zeggen omdat we de invulling van de bouwstenen niet kennen. Wat ons wel opvalt bij de uitwerking van de bouwstenen onder Grote Opdracht 1 is dat die helemaal over de (basiswaarden van de) rechtsstaat gaat, terwijl de Grote Opdracht Democratie is van waarde heet. Misschien moet dat De rechtsstaat is van waarde worden.

Er is een ruwe versie van enkele bouwstenen opgeleverd. Kunt u aangeven welke formulering van de inhouden u het meeste aanspreekt? Licht uw antwoord toe

- Vooraf: binnen elke bouwsteen zien we goede en minder goede formuleringen, daarom zijn vraag 6 en 7 niet goed te beantwoorden.
- Goed dat vaardigheden vrijwel altijd actief zijn geformuleerd. Is het mogelijk dat in alle gevallen te doen?
- De formulering achter de derde bullet in bouwsteen 41b spreekt ons aan. Alleen zouden we daar ook nog seksuele oriëntatie toevoegen.

Kunt u aangeven welke formulering van de inhouden u niet aanspreekt? Licht uw antwoord toe.

- We hadden meer concrete inhouden verwacht: meer vaktermen en concepten. Het blijft nog vrij algemeen.
- Hier en daar lijken de formuleringen zich te richten op het creëren van (linkse?) modelburgers. Mogen leerlingen ook nog een eigen pad kiezen? Een paar voorbeelden:
 - o 6.1.c, bullet 2: de maatschappelijke vraagstukken achter deze bullet (discriminatie, uitsluiting en ongelijkheid) zijn wellicht wat politiek gekleurd. Je zou ook vrijhandel, de maximumsnelheid en de instroom van vluchtelingen als maatschappelijke vraagstukken kunnen toevoegen. De vraag is dus: waarom noem je alleen deze drie?
 - o Moeten leerlingen (4.1.a. fase) 'accepteren dat er verschillende seksuele oriëntaties en expressies van gender zijn'?
 - o Moeten leerlingen zich verplaatsen (4.1.b) in niet alleen individuele personen, maar ook in groepen mensen, bijvoorbeeld minderheden, minder bedeelden en mensen met andere mogelijkheden. Waarom niet in de managers van banken en

multinationals?

o Moeten leerlingen 'leren accepteren dat overeenkomsten belangrijker zijn dan verschillen'? (Bouwsteen 6.1.a. fase 2). Volgens ons is het ook nog eens onjuist dat 'overeenkomsten belangrijker zijn dan verschillen'. Het tegendeel is minstens zo waar.

Omdat we hier te weinig ruimte hebben: zie verder bij Overig!

Wat is volgens u een goede formulering voor een aanbeveling over burgerschap in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs? Licht uw antwoord toe.

Bij 1c: 'Kennis van de rechtsstaat in internationale context' vinden we een goede formulering, omdat (in ieder geval) in de bovenbouw over de landsgrenzen heen kan worden gekeken. Wel zouden we graag nog wat meer toelichting willen: wat bedoelt het ontwikkelteam dan precies? (Bijvoorbeeld: vergelijkingen tussen landen (met en zonder rechtsstaat) of juist zoals het Internationale gerechtshof, dus de 'internationale rechtsstaat'?)

Ook vinden we bij 1c het aantal aanbevelingen wel erg beperkt. Het huidige examenprogramma's van maatschappijleer in de bovenbouw zouden inspiratie kunnen bieden voor meer aanbevelingen.

Bij 6C: de formulering achter de eerste bullet (Leerlingen leren nadenken over en reflecteren op de invloed die ze...) vinden we goed, omdat het goed is leerlingen te laten nadenken over hun invloed op verschillende maatschappelijke vraagstukken. Alleen missen we de vraagstukken die op nationaal en Europees niveau spelen.

Wat is volgens u geen goede formulering voor een aanbeveling over burgerschap in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs? Licht uw antwoord toe.

Bij 6C:

- vinden we de formulering achter de tweede bullet niet goed. Omdat de opsomming leerlingen enigszins in een linkse hoek lijkt te drukken. Mogen ze ook verantwoordelijkheid nemen bij vraagstukken als criminaliteit, de belastingdruk of de vraag hoe we ons land moeten verdedigen?

- ook de formulering achter de derde bullet neigt naar een bepaalde politieke kant. Mogen leerlingen niet voor ongelijkheid zijn?

- bullet 4: 'psychosociale mechanismen' We stellen voor om de psychische en sociologische factoren (zoals sociale controle) hier uit elkaar te trekken. Zij zijn beiden van belang voor het maken van keuzes.

- bullet 5: mogen leerlingen dat ook niet doen? En als ze dit wel moeten leren (opkomen voor anderen en elkaar helpen), dan lijkt ons dat minstens zo relevant voor PO en onderbouw VO.

Overige aandachtspunten / opmerkingen

Vervolg van vraag 7:

Het lijkt ons een goed idee om bij formuleringen van bouwstenen ook te denken vanuit een orthodox-religieus perspectief of bijvoorbeeld een neo-liberaal perspectief, zodat de uiteindelijke formuleringen niet 'links-idealistisch' overkomen.

- Wellicht is het mogelijk om met rubrics de opbouw van po onderbouw via po bovenbouw naar vo onderbouw beter vorm te geven dan in de huidige conceptteksten. Remmert Daas heeft bijvoorbeeld aan zo'n rubric voor burgerschap gewerkt. In de huidige concept-bouwstenen zien we geen logische opbouw die per grote opdracht ongeveer vanuit dezelfde principes is vormgegeven. Soms is die logische opbouw er wel, soms niet.
- In het algemeen willen we in de formulering ook graag zien waarom ze bepaalde kennis moeten hebben. De formulering zou dan kunnen luiden: Leerlingen moeten [inhoud X] leren, zodat zij begrijpen dat [principe/theorie]. Dus bijvoorbeeld (bij bouwsteen 1a): Leerlingen moeten school- en klassenregels kennen, zodat ze begrijpen dat regels ons samenleven ordenen en dat regels leiden tot plichten en rechten.
- We vinden het ook opvallend dat de eerste zin van bouwsteen 1a is "leerlingen leren het belang van regels." Dat zijn normen, terwijl het in deze bouwsteen toch over waarden zou moeten gaan.
- Bouwsteen 1a: geven betekenis aan vrijheid door het maken van keuzes. Graag toevoegen: en houden daarbij rekening met anderen.
- Weten leerlingen aan het eind van de basisschool (bouwsteen 1b) al in grote lijnen wat een democratische rechtsstaat inhoudt? Wij betwijfelen dat. Misschien is een betere formulering: leerlingen weten in grote lijnen het verschil tussen democratie en dictatuur.
- Bij bouwsteen 1b missen we het ontstaan van de rechtsstaat: het hoe en waarom ervan.
- Bij 4.1.a. en 4.1.b: Weten over seksualiteit en weten wat gezond seksueel gedrag is, lijkt ons geen burgerschap en ook niet horen bij het onderzoeken van je eigen identiteit. Het lijkt ons vooral het leergebied Mens en natuur. Normen en waarden die samenhangen met seksualiteit (gelijkwaardigheid bijvoorbeeld) horen wat ons betreft wel bij burgerschap.
- Bouwsteen 6.1.a fase 1: we zouden willen toevoegen dat de definitie van rechtvaardig handelen per persoon verschilt.
- Bouwsteen 6.1.b: We vinden het "binnen de eigen leefomgeving" erg beperkt. Dit is een meer algemene opmerking over de opbouw van de bouwstenen: we geloven niet dat de internationale wereld niet doordringt in het leven van een onderbouw VO-leerling (geldt ook voor bovenbouw PO). Dus een leerling moet zich ook verhouden tot vraagstukken die buiten je directe omgeving spelen. De opbouw van de bouwstenen kan in onze ogen niet alleen zijn: dichtbij in de onderbouw van PO en geleidelijk naar ver weg in de bovenbouw van het VO. Wat niet wil zeggen dat deze gedachte (eerst dichtbij later een ruimere wereld) wel een deel van de logica achter een leerlijn kan zijn.
- Zijn de bouwstenen misschien uitgewerkt in te veel punten kennis en vaardigheden, waardoor het wat onoverzichtelijk wordt? Wellicht is het beter de vaardigheden alleen in de lijst 'onderscheidende burgerschapsvaardigheden' te noemen en in de bouwstenen te volstaan met kennisinhouden en het waarom daarvan.